

УДК: 331.5:314.7(477)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-11\(21\)-1178-1186](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-11(21)-1178-1186)

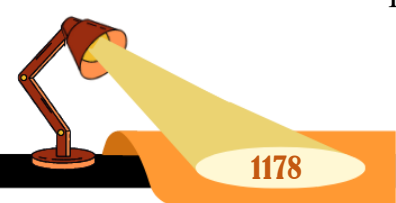
Василенко Вадим Анатолійович аспірант кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Київ, <https://orcid.org/0009-0004-4060-4412>

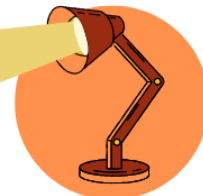
Якупов Тахір Наїльович здобувач вищої освіти за третім освітньо-науковим рівнем вищої освіти, кафедра економіки, менеджменту та комерційної діяльності, Центральнотукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, <https://orcid.org/0009-0009-6316-5930>

Матюха Микола Миколайович кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-7968-3777>

ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ МОБІЛІЗАЦІЇ ТА РЕЛОКАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

Анотація. На тлі сучасних викликів глобалізації та геополітичних криз актуалізуються негативні тенденції неконтрольованої міграції та дефіциту кваліфікованих кадрів. У контексті України військова агресія РФ спричинила втрати людського капіталу та динаміку ринку праці через тривалу мобілізацію, виїзд фахівців за кордон, релокацію виробничих підприємств, що унеможливило повноцінне відтворення робочої сили та знижує національний інтелектуальний потенціал. Невирішеними залишаються питання підвищення ефективності державного регулювання ринку праці в умовах зростаючого впливу глобалізації та покращення становища найманих працівників на міжнародному та національному ринках праці. Метою статті є розширений аналіз соціально-економічних наслідків процесів загальної глобалізації, а також внутрішньої релокації та мобілізації населення у контексті трансформації ринку праці. У дослідженні розглянуто наслідки процесів інтеграції та глобалізації, зокрема, підвищення інтенсивності процесів трудової міграції та трансформація ринку праці. Проаналізовано статистичну інформацію щодо динаміки якості життя за останні роки і показників безробіття. Оцінено стан національного ринку праці в умовах війни, особливості дисбалансу в цій сфері. Проведено дослідження зміни рухів робочої сили. Визначено основні стратегічні напрямки повоєнного відновлення та нівелювання негативних наслідків глобалізації для соціального добробуту та збалансованості ринку праці. Обґрунтовано, що рівень соціально-економічного розвитку України детермінується, значною мірою, динамікою

кон'юнктури світової економіки і тенденціями працевлаштування. Зауважено, що у кризових політичних та економічних умовах реалізації євроінтеграційного поступу України особлива увага має приділятися оптимізації національного трудового потенціалу, узгодженню національних стратегій розвитку з міжнародними стандартами.

Ключові слова: ринок праці, глобалізація, соціально-економічні наслідки, релокація, мобілізація, населення.

Vasylenko Vadym Postgraduate Student of the Department of Public Administration, Management and Marketing, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyiv, <https://orcid.org/0009-0004-4060-4412>

Yakupov Takhir Postgraduate Student at the Third Educational and Scientific Level of Higher Education, Department of Economics, Management and Commercial Activities, Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, <https://orcid.org/0009-0009-6316-5930>

Mykola Matiukha PhD in Economics, Associate Professor, associate professor of the Department of Economics, Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-7968-3777>

TRANSFORMATION OF THE LABOR MARKET IN THE CONDITIONS OF MOBILIZATION AND RELOCATION OF THE POPULATION

Abstract. Against the backdrop of modern challenges of globalization and geopolitical crises, negative trends of uncontrolled migration and shortage of qualified personnel are becoming more relevant. In the context of Ukraine, the military aggression of the Russian Federation caused losses of human capital and dynamics of the labor market due to prolonged mobilization, departure of specialists abroad, relocation of production enterprises, which makes it impossible to fully reproduce the labor force and reduces the national intellectual potential. The issues of increasing the efficiency of state regulation of the labor market in the conditions of the growing influence of globalization and improving the position of employees in the international and national labor markets remain unresolved. The purpose of the article is an extended analysis of the socio-economic consequences of the processes of general globalization, as well as internal relocation and mobilization of the population in the context of labor market transformation. The study considers the consequences of integration and globalization processes, in particular, an increase in the intensity of labor migration processes and labor market transformation. Statistical information on the dynamics of the quality of life in recent years and unemployment rates is analyzed. The state of the

national labor market in wartime conditions, the features of the imbalance in this area were assessed. A study of changes in labor force movements was conducted. The main strategic directions of post-war recovery and leveling the negative consequences of globalization for social well-being and labor market balance were determined. It was substantiated that the level of socio-economic development of Ukraine is determined, to a large extent, by the dynamics of the world economy and employment trends. It was noted that in the crisis political and economic conditions of the implementation of Ukraine's European integration progress, special attention should be paid to optimizing the national labor potential, harmonizing national development strategies with international standards.

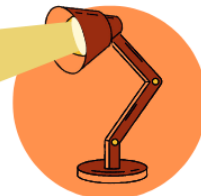
Keywords: labor market, globalization, socio-economic consequences, relocation, mobilization, population.

Постановка проблеми. Процеси активного розвитку глобального гео економічного простору, соціальної динаміки, трансформації міжнародного ринку праці та диференціації робочої сили інтенсифікуються в національному просторі України під впливом військового стану. Мобілізація та релокація зумовлюють на внутрішньому ринку праці суттєві зміни, зокрема, дефіцит робочої сили у традиційних «чоловічих» галузях (промисловість, будівництво, логістика тощо). У той же час, зростає попит на професії у оборонно-безпековій сфері, інформаційно-комп'ютерних технологіях, сфері охорони здоров'я. Також, спостерігається значна невідповідність між попитом і пропозицією через зростання кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та їхню переорієнтацію на нові потреби, що зумовлює інтенсифікацію дисбалансу між регіонами та секторами.

Із огляду на зазначене, проблема трансформації ринку праці та соціально-економічних наслідків процесів загальної глобалізації, внутрішньої релокації та мобілізації населення набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика знайшла відображення у численних сучасних наукових напрацюваннях. Зокрема, вченими А. Kozhyna та ін. [1], Т. Byrkovych та ін. [2], А. Meshcheriakov та ін. [3], А. Dür та ін. [4], S. Biscop [5] досліджено тенденції динаміки національного та глобального ринку праці в кризових умовах сучасного геополітичного розвитку, виділено ключові проблемні аспекти, зокрема, неконтрольовану трудову міграцію, зростання рівня безробіття та регіональний дисбаланс розподілу трудових ресурсів. Серед активних дослідників динаміки ринку праці та трудової міграції в контексті глобалізації – R. Beck та ін. [6], R. Dix-Carneiro та ін. [7], S. Raychev та ін. [8], M. Das, B. Hilgenstock [9]. Проблема залежності соціально-економічного розвитку від процесів трансформації ринку праці розкрита у напрацюваннях E. Huber та ін. [10], D. Dorn, J. Zweimüller [11], Z. Tilly та ін. [12], P. Goldberg, T. Reed [13].

Не зважаючи на здобутки вчених, актуальні процеси релокації та мобілізації населення в Україні зумовлюють виникнення нових аспектів трансформації ринку праці. Окрім того, зростаючий вплив глобалізації формує нову концепцію соціально-економічного розвитку та динаміки національного трудового капіталу, що потребує розширеного дослідження.

Метою статті є розширений аналіз соціально-економічних наслідків процесів загальної глобалізації, а також внутрішньої релокації та мобілізації населення у контексті трансформації ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Феномен глобалізації зумовлює низку позитивних наслідків для соціально-економічного розвитку, серед яких – розвиток вільної торгівлі на взаємовигідних умовах; підвищення рівня продуктивності праці як наслідок раціоналізації виробництва на світовому рівні, імплементації інноваційних технологій та практик; інтенсифікація міжнародної диференціації праці та спеціалізації, що сприяє більш ефективному розподілу ресурсів, у тому числі – фінансових, а також розширенню меж виробничої кооперації; формування конкурентного середовища, що мотивує до подальшої інтеграції нових технологій, їх вдосконалення; синергізація фінансового ресурсного потенціалу через використання інвесторами варіативного економічного інструментарію на розширеному ринку; забезпечення підґрунтя для розв’язання глобальних суспільних проблем (соціально-економічних, екологічних, ресурсних тощо) шляхом взаємодії зусиль інтегрованої спільноти, їх чіткої координації та консолідації [2, 8, 17].

Незважаючи на позитивний соціально-економічний контекст глобалізації та її розширений потенціал щодо міжнародного ринку праці, в контексті України доцільно виділити основні можливі негативні наслідки: нерівномірність диференціації переваг процесу глобалізації в контексті галузевого розрізу національної економіки, стимулювання деіндустріалізації, ймовірність часткової або повної дестабілізації фінансової сфери, нестабільність та регіональний дисбаланс [3].

Глобалізація виробничих процесів зумовлює більшу відокремленість та закритий тип функціонування національних ринків. При цьому, характерним є формування систематичних або постійних потоків робочої сили. Тобто, окрім традиційного міжнародного ринку товарів та послуг, наразі активно розвивається транскордонний ринок трудових ресурсів, що, репрезентуючи комплекс національних ринків, формує унікальну систему взаємозв’язків в аспекті праці [11]. Зазначені процеси набули особливої актуальності на тлі війни в Україні: внутрішні процеси мобілізації та релокації, локальні економічні коливання та кризи відображаються на динаміці ринку праці, сприяють зростанню соціально-економічного розшарування, підвищенню рівня безробіття, зовнішній трудовій міграції.

Для прикладу, за даними звіту Світового банку [14], із 2022 року, від початку війни рф проти України, кількість українців, котрі перебувають за межею бідності, суттєво зросла (рис.1). Бідністю у Світовому банку вважають ситуацію, за якої населення проживає менш ніж на 5,5 доларів на день.

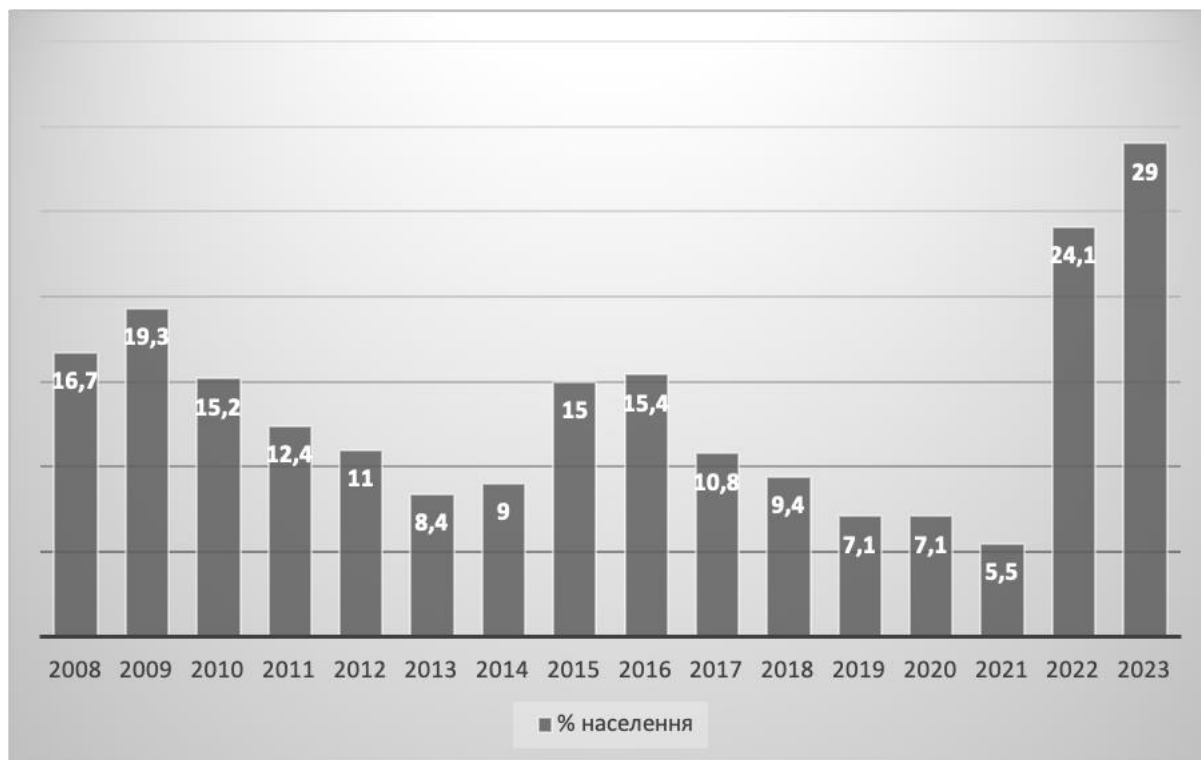

Рисунок 1. Чисельність українців, які живуть за межею бідності, %
всього населення

Джерело – систематизовано автором на основі [14, 15]

Першочерговою причиною зростання кількості людей, що перебувають за межею бідності, вбачається втрата роботи. Загалом, у світі, за даними Міжнародної організації праці, нараховується більше 200 мільйонів безробітних. Найгірша ситуація характерна для Південної Африки, де офіційний рівень безробіття сягає 32,6%. Україна замикає топ-10 країн з найвищим рівнем безробіття. При цьому, характерною є певна динаміка середнього рівня безробіття у світовій спільноті за останні роки, що, безумовно, пов'язано з інтенсивною глобалізацією (рис. 2).

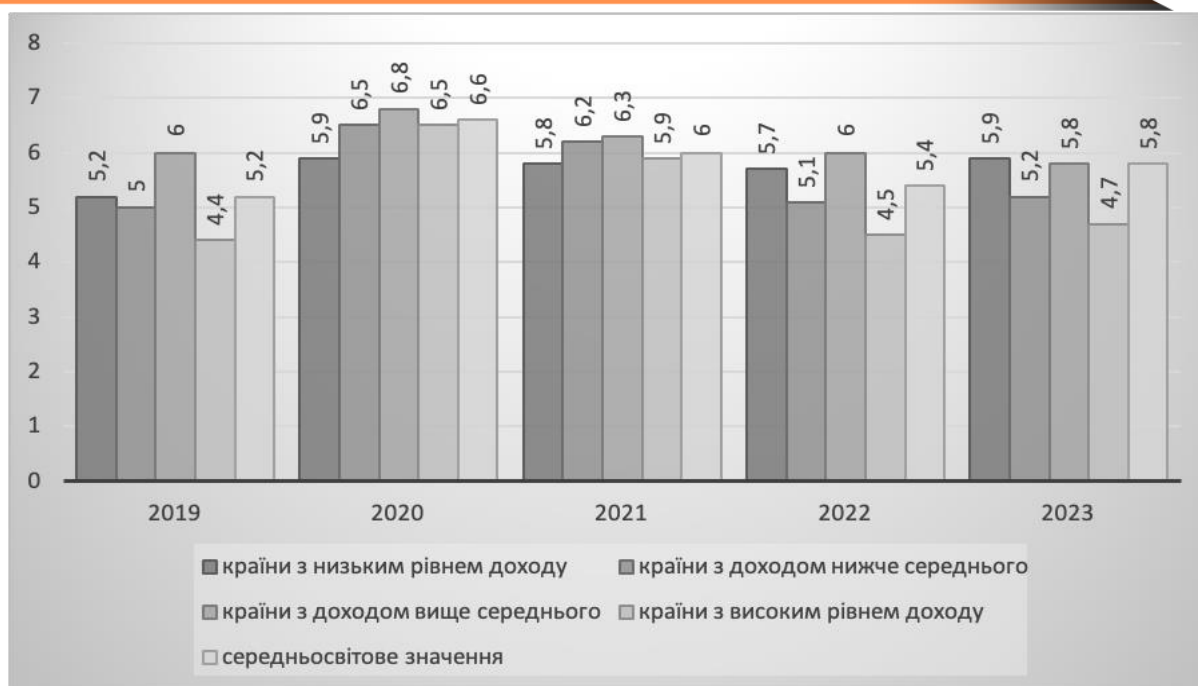
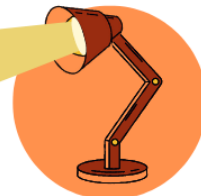

Рисунок 2. Рівень безробіття у глобальній спільноті за 2019-2023 рр.
Джерело – систематизовано автором на основі [16]

Щодо України, яка перебуває в глибокій кризі через війну, варто відзначити вплив глобальної нестабільності на внутрішню соціально-економічну динаміку, адже світова економіка перебуває в стані постковідної рецесії, із певними ознаками депресивності, нестабільності та невизначеності перспектив, що поєднується з інфляцією, шоками в ланцюзі поставок та енергетичною кризою, спричиненою російсько-українською війною. Такі процеси знаходять безпосереднє віддзеркалення у деструктивних явищах на ринку праці та загальному зниженні рівня життя населення [9].

Боротьба із безробіттям у таких умовах повинна реалізовуватись шляхом синергії пасивних та активних програм оптимізації ринку праці, розробки неринкових способів інтенсифікації попиту на трудові ресурси. Ринок праці, як очевидно, це не лише механізм регулювання попиту на робочу силу та її пропозиції, але й впливовий економічний механізм, котрий потребує превентивного захисту від негативних наслідків глобальних перетворень.

Таким чином, ключовими змінами на ринку праці в умовах війни в Україні варто виокремити:

- дефіцит кадрових ресурсів, зумовлений динамікою попиту та пропозиції на робочу силу в традиційних галузях;
- інтенсифікація попиту на фахівців нових професій – інформаційно-комп'ютерних технологій, безпеки та оборони, охорони здоров'я;
- незбалансованість між попитом і пропозицією: ВПО часто стають безробітними в нових регіонах через невідповідність між місцевою пропозицією робочої сили та потребами роботодавців;

- зростання рівня безробіття: внаслідок воєнної агресії РФ втрачено близько 5 млн робочих місць;
- зниження рівня доходів;
- розширення географічних меж традиційного ринку праці через меншу конкурентоспроможність традиційних регіонів через мобілізацію та міграцію.

Варто, при цьому, зважати, що глобалізація у перспективі буде лише інтенсифікуватись, а отже необхідно залучати можливості для використання переваг та вирішення дотичних проблем. Нинішній період суспільного поступу потребує переосмислення підходів до проблематики бідності та нерівності, та їх місця в межах стратегій інтегрованої глобалізації. Слід спрямувати зусилля на розв'язання нагальних проблем створення робочих місць, зменшення неформальної зайнятості, підвищення продуктивності праці, зайнятості молоді та гендерної рівності. Політики, роботодавці, працівники та громадські організації повинні працювати разом, щоб забезпечити стійке та інклюзивне відновлення, яке включає інвестиції в освіту та професійні підготовку, зміцнення систем соціального захисту, сприяння гідній праці.

Висновки. Динаміка міжнародного та національного ринків праці носить характер соціально-економічної наслідковості, що визначається процесами глобалізації та інтеграції, міграції й перерозподілу трудових ресурсів, дефіциту кваліфікованих кадрів та скорочення кількості робочих місць у виробничому секторі. В українських реаліях ситуація ускладнюється активними процесами релокації та мобілізації населення, що спричиняє додаткову соціальну напругу, деструктивно впливає на мобільність робочої сили.

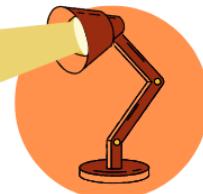
Аналіз динаміки показників безробіття та якості життя за останні роки дозволяють виділити основні напрями подолання негативних наслідків зазначених вище явищ для ринку праці та добробуту суспільства, зокрема – інтеграцію програм підтримки відкритої економічної політики, надання міжнародної підтримки для підвищення конкурентоспроможності, зниження потенційного ризику фінансових криз, регулювання міграційної політики за посередництвом міждержавних угод.

Перспективні дослідження мають бути спрямовані на пошук нових можливостей для економічної стійкості, стабілізації міжнародного поділу праці, боротьби з бідністю та неналежними умовами трудової діяльності в кризових умовах війни в Україні.

Література

1. Kozhyna A., Razina T., Kravchenko A., Kuprii T., Melnyk T. Human capital development in the context of globalization processes: Regulatory aspect. *Economic Affairs (New Delhi)*. 2022. №67(4). Pp. 887-895. doi:10.46852/0424-2513.4s.2022.22
2. Byrkovych T., Denysiuk Z., Gaievska L., Akimova L., Prokopenko L., Akimov O. State policy of cultural and art projects funding as a factor in the stability of state development in the conditions of globalization. *Economic Affairs (New Delhi)*. 2023. №68(1). Pp. 199-211. doi: 10.46852/0424-2513.1s.2023.23

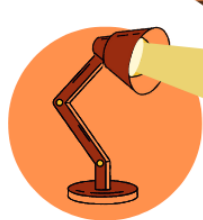

3. Meshcheriakov A., Bodenchuk L., Liganenko I., Rybak O., Lobunets T. Trends in the Deveopment of the Banking System of Ukraine under Conditions of Military Actions and Globalization Influences. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2023. №3(50). Pp. 8-22.
4. Dür A., Eckhardt J., Poletti A. Global value chains, the anti-globalization backlash, and EU trade policy: A research agenda. *Journal of European Public Policy*. 2020. №27(6). Pp. 944-956. <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1619802>
5. Bisco, S. EU Global Strategy: Realpolitik with European Characteristics. *Egmont Institute*, 2022. <https://core.ac.uk/download/pdf/84598547.pdf>
6. Beck R., Di Nino V., Stracca L. Globalisation and the efficiency-equity trade-off. *Journal of International Money and Finance*. 2024. №103157. <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2024.103157>
7. Dix-Carneiro R., Pessoa J. P., Reyes-Heroles R., Traiberman S. Globalization, trade imbalances, and labor market adjustment. *The Quarterly Journal of Economics*. 2023. №138(2). Pp. 1109-1171. <https://doi.org/10.1093/qje/qjac043>
8. Raychev S., Stoyanova D., Madzhurova B. The Economic Growth and Labor Market under the Influence of Globalization and Innovation. In *Proceedings of Economics and Finance Conferences (No. 12513349)*. International Institute of Social and Economic Sciences, 2021. <https://ideas.repec.org/p/sek/iefpro/12513349.html>
9. Das M., Hilgenstock B. The exposure to routinization: Labor market implications for developed and developing economies. *Structural change and economic dynamics*. 2022. №60. Pp. 99-113. <https://doi.org/10.1016/j.strueco.2021.10.013>
10. Huber E., Petrova B., Stephens J. D. Financialization, labor market institutions and inequality. *Review of international political economy*. 2022. №29(2). Pp. 425-452. <https://doi.org/10.1080/09692290.2020.1808046>
11. Dorn D., Zweimüller J. Migration and labor market integration in Europe. *Journal of Economic Perspectives*. 2021. №35(2). Pp. 49-76. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.35.2.49>
12. Tilly Z., Kwan L. Z., shu Shin L. Unraveling the Threads: A Comprehensive Analysis of Government Policies on Unemployment, Worker Empowerment, and Labor Market Dynamics. *Law and Economics*. 2022. №16(1). Pp. 69-87. <https://doi.org/10.35335/laweco.v16i1.52>
13. Goldberg P. K., Reed T. Is the global economy deglobalizing? If so, why? And what is next?. *Brookings Papers on Economic Activity*. 2023. №1. Pp. 347-423. <https://muse.jhu.edu/article/919362>
14. Shalal A. World Bank says 1.8 mln additional Ukrainians in poverty as Russia's war drags on. *Reuters*, 2024. <https://www.reuters.com/world/europe/world-bank-says-18-mln-additional-ukrainians-poverty-russias-war-drags-2024-05-30/>
15. World Bank. <https://www.worldbank.org/en/home>
16. Decent work and economic growth. *United Nations*, 2024. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/goal-08/>
17. Autor D. (The labor market impacts of technological change: From unbridled enthusiasm to qualified optimism to vast uncertainty (No. w30074). *National Bureau of Economic Research*, 2022. DOI 10.3386/w30074

References:

1. Kozhyna, A., Razina, T., Kravchenko, A., Kuprii, T., & Melnyk, T. (2022). Human capital development in the context of globalization processes: Regulatory aspect. *Economic Affairs (New Delhi)*, 67(4), 887-895. doi:10.46852/0424-2513.4s.2022.22
2. Byrkovych, T., Denysiuk, Z., Gaievska, L., Akimova, L., Prokopenko, L., & Akimov, O. (2023). State policy of cultural and art projects funding as a factor in the stability of state development in the conditions of globalization. *Economic Affairs (New Delhi)*, 68(1), 199-211. doi:10.46852/0424-2513.1s.2023.23

3. Meshcheriakov, A., Bodenchuk, L., Liganenko, I., Rybak, O., Lobunets, T. (2023). Trends in the Deveopment of the Banking System of Ukraine under Conditions of Military Actions and Globalization Influences. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 3(50), 8-22.
4. Dür, A., Eckhardt, J., & Poletti, A. (2020). Global value chains, the anti-globalization backlash, and EU trade policy: A research agenda. *Journal of European Public Policy*, 27(6), 944-956. <https://doi.org/10.1080/13501763.2019.1619802>
5. Biscop, S. (2022). EU Global Strategy: Realpolitik with European Characteristics. *Egmont Institute*. <https://core.ac.uk/download/pdf/84598547.pdf>
6. Beck, R., Di Nino, V., & Stracca, L. (2024). Globalisation and the efficiency-equity trade-off. *Journal of International Money and Finance*, 103157. <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2024.103157>
7. Dix-Carneiro, R., Pessoa, J. P., Reyes-Heroles, R., & Traiberman, S. (2023). Globalization, trade imbalances, and labor market adjustment. *The Quarterly Journal of Economics*, 138(2), 1109-1171. <https://doi.org/10.1093/qje/qjac043>
8. Raychev, S., Stoyanova, D., & Madzhurova, B. (2021). The Economic Growth and Labor Market under the Influence of Globalization and Innovation. In *Proceedings of Economics and Finance Conferences* (No. 12513349). International Institute of Social and Economic Sciences. <https://ideas.repec.org/p/sek/iefpro/12513349.html>
9. Das, M., & Hilgenstock, B. (2022). The exposure to routinization: Labor market implications for developed and developing economies. *Structural change and economic dynamics*, 60, 99-113. <https://doi.org/10.1016/j.strueco.2021.10.013>
10. Huber, E., Petrova, B., & Stephens, J. D. (2022). Financialization, labor market institutions and inequality. *Review of international political economy*, 29(2), 425-452. <https://doi.org/10.1080/09692290.2020.1808046>
11. Dorn, D., & Zweimüller, J. (2021). Migration and labor market integration in Europe. *Journal of Economic Perspectives*, 35(2), 49-76. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.35.2.49>
12. Tilly, Z., Kwan, L. Z., & shu Shin, L. (2022). Unraveling the Threads: A Comprehensive Analysis of Government Policies on Unemployment, Worker Empowerment, and Labor Market Dynamics. *Law and Economics*, 16(1), 69-87. <https://doi.org/10.35335/laweco.v16i1.52>
13. Goldberg, P. K., & Reed, T. (2023). Is the global economy deglobalizing? If so, why? And what is next?. *Brookings Papers on Economic Activity*, 2023(1), 347-423. <https://muse.jhu.edu/article/919362>
14. Shalal, A. (2024). World Bank says 1.8 mln additional Ukrainians in poverty as Russia's war drags on. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/europe/world-bank-says-18-mln-additional-ukrainians-poverty-russias-war-drags-2024-05-30/>
15. Світовий банк. (2024). <https://www.worldbank.org/en/home>
16. Decent work and economic growth. (2024). *United Nations*. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/goal-08/>
17. Autor, D. (2022). The labor market impacts of technological change: From unbridled enthusiasm to qualified optimism to vast uncertainty (No. w30074). *National Bureau of Economic Research*. DOI 10.3386/w30074

